

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Албена Александрова Овчарова,

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма Теория на възпитанието и дидактика

Автор: Любка Михалова Атанасова

Тема: Възпитателни възможности на извънкласната дейност в областта на природните науки и екологията

Научен ръководител: доц. д-р Снежана Атанасова Попова – ЮЗУ „Неофит Рилски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 1123 от 28.04.2021 г. на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“ (ЮЗУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: **“Възпитателни възможности на извънкласната дейност в областта на природните науки и екологията“** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Любка Михалова Атанасова – редовен докторант към катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ при Факултет по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – град Благоевград.

Представеният от докторантката комплект от документи и материали е пълен и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и с Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Той включва всички необходими документи. По процедурата няма нарушения и са спазени необходимите етапи за работа и обсъждане в първичното звено.

Приложени са три публикации по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Любка Атанасова е завършила специалност „Екология и опазване на околната среда“ – ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ гр. Благоевград, съответно през 2006 и 2008 г. През 2014 г. придобива професионална квалификация „учител“ след завършена следдипломна квалификация в същия университет. От 2014 г. до 2018 г. е редовен докторант към катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ при Факултет по

педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – град Благоевград и придобива V ПКС в ДИУУ „Св. Климент Охридски“, гр. София. Докторант Любка Атанасова е с богат педагогически опит и квалификация, тъй като в периода от 2007 г. до 2020 г. е работила като учител и старши учител, а същевременно и като хоноруван преподавател в ЮЗУ (2015 г. – 2018 г.). Преподавала е по учебни предмети: „Английски език“; „География и икономика“; „Човекът и природата“; „Биология и здравно образование“ и „Химия и опазване на околната среда“, което дава отражение при избора на тема и в работата ѝ по дисертационния проект. Заемала е и управленски длъжности. От 2020 г. е асистент към катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ при Факултет по педагогика на ЮЗУ.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертацията е изключително актуална, с теоретична и практическа значимост, тъй като липсват достатъчно педагогически изследвания за възпитателните възможности на извънкласната дейност в областта на природните науки и екологията, а общоизвестен факт е, че екологичните проблеми са изключително значим проблем на съвременното ни и тяхното поставяне и интерпретация още в училищна среда, би допринесло за успешното им преодоляване. В практически план актуалността и значимостта на дисертацията се изразяват във висока степен в емпиричното изследване и в получените от него резултати.

Представената дисертация съдържа широк спектър от теоретични и емпирични данни и анализи, отнесени пряко към очертаните аспекти на проблема.

Изследователската цел е ясно дефинирана, задачите са конкретни и целесъобразни, реализирани в своята последователност в съответните глави на дисертационния труд.

4. Познаване на проблема

В дисертационното изследване е налична добра ориентация на докторанта в теоретичните постановки по изследвания проблем, който е представен многоаспектно и в дълбочина. Изследователският фокус е конкретизиран чрез формулираната научна хипотеза, свързана с очакването за постигане на положителни възпитателни резултати у учениците, както по отношение на нагласите им, така и на изявите в екологичното им поведение, постигнати чрез извънкласната дейност. На базата на анализа на редица теории и практики по темата и на основата на проученото учебно съдържание по нея, е създаден и апробиран инструмент за установяване на степента на екологично мислене и възпитание у ученици в прогимназиален етап на обучение в средното училище.

Така на практика се обхващат и изследват разностранно възможните аспекти на проблема и се разкриват научните постижения на труда.

5. Методика на изследването

Методиката на изследване, избрана от докторанта, е констатираща и експериментална и е адекватна на формулираната изследователска цел. Тя осигурява достатъчно разнообразен изследователски инструментариум, в резултат на което са изпълнени поставените задачи. Получените данни осигуряват относително цялостна теоретико-емпирична картина на възпитателните възможности на извънкласната дейност в областта на природните науки и екологията.

Използваните методи - теоретичен обзор, анализ, синтез, сравнителен анализ, систематизиране и обобщения, математико - статистическите методи за обработка и анализ и др., дават възможност за очертаване както на теоретичната основа на проблема, така и за разностранна емпирична обосновка и разкриване на същностните характеристики на извънкласната дейност в областта на природните науки и екологията и перспективите пред нея.

Всичко това е предпоставка за формулирането на редица изводи и препоръки с висока степен на приложимост.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията е с класическа структура и се състои от увод, три глави, изводи, заключение, препоръки, приноси, списък с публикации, свързани с темата на дисертационния труд, библиография, приложения.

Общият обем е 286 страници, от които основен текст 232 страници, включително 44 таблици и 39 фигури. Библиографията включва 199 източника –106 на кирилица, 49 на латиница и 44 интернет ресурси. Приложенията са 8 на брой.

В увода е обоснована актуалността на проблема и насочеността на работата към задълбочено изследване на проблема. Мотивиран е изборът на темата, посочват се обектът, предметът, хипотезата, целите, задачите и методите на изследване.

Първа и втора глава представят теоретичните постановки и анализ по проблема. Очертани са възможностите, които предлага извънкласната дейност изобщо, както и в частност потенциала ѝ за реализиране на дейности с екологична насоченост, спомагащи за

създаване на положителни нагласи и поведение на учениците спрямо околната среда. Описан, анализиран и адаптиран за български условия е чужд опит от подобни проучвания, осъществявани във Франция, Германия, Обединеното кралство, САЩ и Канада. Поставен е акцент към спецификата на извънкласната дейност и към нормативните документи, които я регламентират, представени в съпоставителен план – в предишната и в сега действащата законова уредба. Описани са необходимите умения на учителя, най – вече като фасилитатор, приоритетно в условията на проект – базираното обучение, които биха спомогнали за ефективното учене на учениците. Значимо място е отделено на анализа на наличното учебно съдържание в областта на природните науки и екологията и елементите на екологичното и здравното възпитание в тях. Формулирани са теоретични изводи към отделните глави, очертаващи авторската концепция.

В трета глава на дисертацията се описва проведеният експеримент, като са използвани традиционните за метода контролна и експериментална група. Изследвани са общо сто лица – 51 в контролната и 49 в експерименталната група. На базата на осъществения количествен и качествен анализ на резултатите, обработени с добре подбрани математико – статистически методи, са формулирани достатъчно на брой изводи. Всички данни са интерпретирани, освен по отнесеност към контролна и експериментална групи, по пол и по възраст /принадлежност към съответен клас/.

В частта „Изводи“ са намерили място най – значимите за проведения експеримент обобщени резултати. Освен значителните положителни промени в отношението, нагласите и поведението на учениците от експерименталната група към природата, са отбелязани и данни за тяхното по – добро социално и емоционално развитие.

Основните изводи от анализа на учебното съдържание са представени в заключението, което до известна степен накъсва логиката на изложението. Това донякъде се компенсира в частта Препоръки, където те са логично и ясно формулирани.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

От съдържанието на дисертационната разработка са изведени 7 приноса, които би било добре да бъдат групирани като научно-теоретически и практико-приложни. Въпреки това, те са коректно изведени и са в контекста на извършаната работа по дисертацията.

От моя гледна точка, към приносите могат да бъдат добавени и следните:

- осъществено е обстойно и научно-обосновано изследване в полето на докторската програма;

- теоретичните интерпретации дават възможности за специфичното им практическо приложение в областта на извънкласната дейност;
- налице е възможност за адекватно приложение на предложения технологичен модел;
- наличие на изводи и препоръки, които могат да бъдат използвани, при последващо прилагане на модела.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на Любка Атанасова са по темата на дисертацията. Те са представителни за исканата образователна и научна степен. Няма данни за плагиатство.

9. Лично участие на докторантката

По мое мнение докторантката е написала текста еднолично и самостоятелно, със спазване на утвърдените изисквания за такъв тип научни разработки. Резултатите и изводите са лично достойние и заслуга на автора.

10. Автореферат

Авторефератът достоверно възпроизвежда съдържанието на труда.

11. Критични забележки и препоръки

Наличният дисертационен труд има безспорни научни постижения, но за бъдещото му популяризиране в книжен носител, бих отправила следните препоръки:

- Изводите в края на текста да бъдат представени в две основни групи: теоретични и практико – приложни.
- Самостоятелно и по – ясно представяне на създадения практико- приложен модел.
- В бъдеще допълнително стандартизиране на адаптирания /определен като авторски/ тест на Розенцвайг, с оглед на коректното му по – широко приложение в практиката.

12. Въпроси към докторанта

Какво е основанието Ви за формулираното в текста твърдение, че „предложеният практико – приложен модел е подходящ за всички възрастови групи на средното образование“ ?

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръката ми е дисертационният текст да се оформи и издаде като самостоятелно книжно тяло, за да получи по – широко разпространение сред интересуващите се от проблематиката.

Заключение

Дисертационният труд на докторант Любка Атанасова съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава необходимите теоретични знания и професионални умения по определената научна специалност, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Любка Михалова Атанасова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика.

01. 06. 2021 г.

Рецензент: .....

/доц. д-р Албена Александрова Овчарова/